

De l'Ateneo del XIX a l'ateneu i el centre cívic del XXI

Miquel Porta Perales, [03/04/2018](#)

A la ciutat de Barcelona existeix una llarga tradició d'educació popular a càrrec de la societat civil. Una de les primeres manifestacions –probablement, la més reeixida– va ser l'Ateneo Catalán de la Clase Obrera (1862-1874), amb seu, primer, al carrer Mercaders i, després, al convent de Sant Felip Neri. Una institució sotmesa a la llei del pèndol de la política de la seva època, de la moderació a la radicalitat en el marc de la Revolució de Setembre i l'Associació Internacional de Treballadors (AIT): el seu secretari Farga Pellicer es cartejava amb Bakunin- que va instruir alguns milers d'obers en les matèries pròpies del seu temps. Desenes de professors -mestres d'escola, enginyers, advocats, comptables, estudiants i treballadors- transmetien els seus coneixements a uns alumnes que feinejaven a la indústria, la manufactura i el comerç. Convé remarcar que, sovint, a la manera del pedagog francès Joseph Jacotot (1770-1840), els rols de professor i alumne eren intercanviables. Matèries d'instrucció: lectura, escriptura, cal·ligrafia, cultura general, gramàtica, geografia, història universal, matemàtiques, aritmètica, estadística, tenidoria, economia aplicada, física, dibuix lineal, principis de construcció, ciències aplicades a les arts i la indústria, teoria de teixits, química, elements de fisiologia i higiene de l'obrer. Disposava d'una biblioteca i publicava almanacs literaris i calendaris amb vocació pedagògica i divulgativa.

Cent cinquanta anys després, l'*ateneo*, esdevingut ateneu o centre cívic, continua existint i continua fent la seva feina. Si abans instruïa la classe obrera amb la intenció d'instal·lar-la en la societat industrial del seu temps, ara alfabetitza la classe mitjana amb el propòsit de prepara-la per navegar en la societat flàccida en què vivim.

L'ateneu i el centre cívic, ahir com avui, són un retrat o reflex de la societat i les necessitats, preocupacions, aspiracions o cabòries dels seus membres. I a qui vulgui saber com són i què volen els barcelonins d'avui –millor, una part important–, se li recomana de visitar-los. En bona mesura, tot recorrent a la lògica econòmica liberal capitalista del nostre món, l'oferta dels ateneus i centres cívics respon a la demanda dels ciutadans.

Aquestes institucions –consultin, per exemple, la “programació” de l'Ateneu del Clot i el Centre Cívic Sant Andreu així com l’“agenda” del Centre Cívic Sagrada Família– brinden al ciutadà diversos i variats “cursos” i “tallers”. El nom fa la cosa. “Programació”, “agenda”, “cursos” i “tallers” –el què, quan i com s’ha de fer– són termes propis –tot i que no exclusius– d’una societat flàccida que es caracteritza per la instantaneïtat, la lleugeresa i la trivialitat. Al respecte, es pot dir que els ateneus i centres cívics –amb els seus programes, agendes, cursos i tallers– posen a l'abast del ciutadà –de la teoria a la pràctica– uns particulars graus, doctorats, màsters o MBA de la filosofia de l'autoajuda.

I bé, què ofereixen els ateneus i centres cívics? Doncs –com avançava–, la *sagesse* necessària per introduir-se en la flaccidesa dominant. Amb sis disciplines fonamentals: la persona, la salut, la llar, la cuina, la instrucció i la decoració. Als fulletons informatius hi trobem diverses matèries.

La persona: Intel·ligència emocional, Sigues el teu personal schopper, Iniciació a l'automaquillatge, Teatre i experiència creativa, Teatre per a l'autoconeixement, Els homes i el món afectiu, Construint l'àlbum de la meua vida, Introducció al reiki, Reiki amb meditació, Defensa personal femenina.

La salut: Gimnàstica i consciència corporal, Gimnàstica dolça i relaxació, Gimnàstica brasilera, Gimnàstica hipopressiva, loga dinàmic, Yaaba, Pilates, Chi Kung, Abdominals hipopressius, Introducció al *mindfulness*, Posat en forma!, Stretching Body combat, Mamifit.

La llar: La teua casa també pot ser *divinity*, Elaboració de sabó per tenir cura de la roba, Elaboració d'espelmes, El mercat de les flors, Plantes de balcó i interior, La tècnica *kokedama*.

La cuina: Cuina de mercat amb productes de temporada, Ferments, L'amanida perfecta, La carxofa creativa, *Soufflés*, *Bao buns*, *Mardi gras beignets*, Més enllà del *sushi* tradicional, Com alimentar-nos a l'hivern, Tast de vins.

La instrucció: Punt i ganxet, Patronatge, Costura de supervivència, Tarot, Robòtica educativa, Fotografia digital, *Street photography*, Lab de *photoperformance*, Instagram, Iniciació a la grafologia, Educació canina, Balls de saló, Sevillanes, Bollywood, Zumba.

La decoració: Manualitats i restauració, Restauració de mobles, Bricolatge domèstic, Decoració, La poètica del collage, Joieria a la cera perduda, Pintura i manualitat, Pintura i dibuix.

L'Ateneu del Clot, en el seu díptic de presentació, afirma que la seva "prioritat ha estat sempre oferir opcions als veïns per al desenvolupament integral de la seva personalitat a partir d'activitats de lleure, incidir en l'educació del temps lliure i orientar el soci cap a una vessant formativa, lúdica, educativa i de creixement personal". Desenvolupament integral de la personalitat? Educació del temps lliure? Creixement personal? Però, quin desenvolupament, quina educació i quin creixement?

Cent cinquanta anys després, els ateneus populars –i també els centres cívics– ja no són el que eren. Aquests són uns altres temps. I cal adaptar-se al món on es viu. Però, tant? Què se n'ha fet d'aquell descobriment d'una cultura que semblava inaccessible per a molts treballadors, d'aquell despertar a una bellesa inesperada, d'aquella sensibilitat distinta, d'aquella porta a un nou món que oferien els ateneus del XIX?

LÈXIC

1. Troba les paraules que corresponen a aquestes explicacions. Apareixen en el mateix ordre que al text.

- a. conjunt de les organitzacions i institucions cíviques voluntàries i socials que formen la base d'una societat activa, en oposició a les estructures de l'estat i de les empreses = **societat civil**
- b. de més èxit = **reeixida**
- c. lloc on té el domicili principal = **seu** (la seu)
- d. treballaven = **feinejaven**
- e. sistema per portar la comptabilitat d'una empresa = **tenidoria**
- f. calendaris amb dades i informacions diverses = **almanacs**
- g. convertit en = **esdevingut**
- h. obsessions = **dèries**
- i. sense fermesa, que cedeix a la pressió per falta de fortalesa [ús no habitual, específic d'aquest autor]= **flàccida**

- j. treball que consisteix a teixir amb una agulla que té un ganxo = **ganxet**
- k. full informatiu plegat en dues parts = **díptic**
- l. aspecte, faceta = **vessant**
- m. En què s'ha convertit...? = **Què se n'ha fet...?**

2. Com defineix l'autor la funció bàsica d'un ateneu? **L'educació popular a càrrec de la societat civil.**

3. Quina és la idea central de l'autor del text?

- a. Comparar els ateneus del S. XIX amb els ateneus i centres cívics actuals.
- b. Descriure i promocionar les activitats que es poden fer actualment en un ateneu.
- c. **Lamentar la pèrdua de valor de les activitats actuals dels ateneus.**
- d. Presentar l'evolució històrica dels ateneus des de l'inici fins ara.